

Stappenplan

Dit stappenplan is door Fonds 1818 ontwikkeld om scholen te laten zien hoe zij een groen schoolplein kunnen realiseren. Ervaringen van andere scholen, betrokken organisaties en de nodige vakliteratuur liggen ten grondslag aan deze opzet.

U kunt het stappenplan helemaal volgen of het ter inspiratie gebruiken voor uw eigen plannen. Bij elke stap vindt u verschillende acties, ideeën en ervaringen. Om de ervaringen uit hun eigen mond te horen staat op iedere pagina filmpje waarin docenten en ouders van scholen door het hele land hun ervaringen met u delen.

Direct een aanvraag indienen

U wilt een groen schoolplein realiseren? Fonds 1818 zal de hoogte van de mogelijke bijdrage koppelen aan de kwalitatieve en kwantitatieve uitwerking van natuurbeleving en -educatie. Klik hier om te kijken of u in aanmerking komt om een aanvraag in te dienen.

Het aanvraagformulier bestaat uit drie delen.

- De algemene gegevens van uw school. Hier vult u eenmalig alle informatie over uw school in.
- Deel I van het aanvraagformulier vult u in **voor 31 december 2010** om uw plannen in grote lijn te presenteren. Op basis daarvan beslist Fonds 1818 of u in aanmerking komt voor een startdonatie. Met deze startdonatie (minimaal € 1.000,- maximaal € 3.000,-) wordt u in staat gesteld uw plannen verder vorm te geven en te concretiseren. Bijvoorbeeld door een ontwerp te laten maken of alvast de eerste (plant)materialen aan te schaffen. U mag gebruikmaken van dit geld, het hoeft niet.
- Deel II van het aanvraagformulier vult u in bij stap 5 van het stappenplan. Doe dit **voor 31 december 2011**. Uw plannen zijn dan concreter en er kunnen een begroting en een werkplanning worden opgesteld. Op basis van deel II van het aanvraagformulier beslist Fonds 1818 of u in aanmerking komt voor een donatie (minimaal € 3.000,- maximaal € 25.000,- dit is inclusief de reeds toegekende startdonatie).

Stap 1 Het Idee

“Het idee kwam gedeeltelijk van de kinderen zelf. Een paar jaar geleden deden de oudste klassen een enquête onder de ouders, want ze wilden graag verstopperdje spelen en dat kon niet op het saai, betegelde plein. Zo verzamelden ze steunbetuigingen. Dat gaf aan dat de kinderen zelf ook wilden dat er wat zou veranderen.”

Marjan Deurlo, ouder Vrije School Valentijn, Harderwijk.

Hulptroepen inschakelen

Een groen schoolplein aanleggen doe je niet in je eentje. Denk na wie u hierbij willen helpen.

Acties:

- Begin met het maken van een overzicht van elke groep of persoon die u kan helpen om het plan te realiseren.
- Ga in gesprek met de hulptroepen, breng uw enthousiasme over en vraag naar de rol en inbreng (ook financieel). Leg toezeggingen zoveel mogelijk vast.
- Bepaal wie de kartrekker van het project is.

Ideeën:

- Denk aan directie, leerkrachten, ouderraad, ouders, NME-centrum, een natuurvereniging, buurtbewoners, een praktijkopleiding (voor stagiairs of hulp bij de aanleg) of een hoveniersbedrijf.
- Hangjongeren of oudere kinderen uit de wijk zouden ook goed kunnen helpen bij de sloop van het tegelplein.
- Denk ook aan bedrijven die misschien willen sponsoren of gratis (plant)materiaal willen leveren.

Werkgroep oprichten

Een werkgroep kan bestaan uit twee personen, maar het kan ook een grotere groep mensen zijn.

Acties:

- Maak een lijstje met personen die u het liefst in de werkgroep wilt hebben.
- Maak subgroepjes verantwoordelijk voor verschillende onderdelen (ontwerp, financiën, communicatie, draagvlak creëren bij ouders en in de buurt, de aanleg enzovoort).
- Denk na over een vergaderschema, niet elke groep hoeft elke keer te vergaderen.
- Start de eerste vergadering met een enthousiasmerende presentatie.

Ideeën:

- Mogelijke leden werkgroep: directeur, ouders, leerkrachten (één uit elke bouw), leerlingen, ontwerper, eventueel oud-leerlingen in goede vakrichting, omwonenden, NME-medewerker en gemeente. Ook het buurthuis, het wijkcentrum, een woningbouwvereniging of andere instellingen uit de wijk kunnen betrokken worden.

- In een later stadium is het handig een kleine klankbordgroep uit de wijk samen te stellen. Zeker als u het plein ook graag buiten de schooltijden wilt openstellen.
- De website www.springzaad.nl kan u op veel ideeën brengen. Op deze site staan onder 'Ideeënkoffertje' ook veel inspirerende foto's die u voor een presentatie kunt gebruiken. Springzaad leent ideeënkoffers uit om enthousiasme voor een groen schoolplein te kweken. Bij Fonds 1818 is deze ideeënkoffer ook te leen.
- Het is heel inspirerend om bij andere scholen te gaan kijken naar een groen schoolplein in de praktijk. Geslaagde voorbeelden vindt u op www.springzaad.nl.

Brainstorm

Het is belangrijk om in een vroeg stadium helder te krijgen wat u wilt met het schoolplein. Het hele terrein aanpakken of een deel daarvan? Speelvoorzieningen, een moestuin, ruimte voor dieren? U kunt een brainstorm organiseren voor een (grote) groep betrokkenen. U zult zien dat de wildste ideeën op tafel komen.

Acties:

- Wie wilt u betrekken bij de brainstorm? Denk aan ouders, kinderen, leerkrachten, andere gebruikers van het pand, buurtbewoners.
- In een brainstorm gaat het om vrij denken. Kan niet of mag niet bestaat (nog) niet.
- Kinderen weten heel goed wat ze willen, maar hebben sturing nodig. Laat ze bijvoorbeeld kiezen uit een aantal mogelijkheden, anders wil iedereen een zwembad en een voetbalveld.

Ideeën:

- Maak kopieën van de plattegrond van het schoolterrein en laat elke groep haar ideeën intekenen.
- Haal foto's en informatie van internet. Maak daarmee een boekje voor de deelnemers van de brainstorm.
- Zorg dat de werkgroep de regie houdt en dat duidelijk is dat het om ideeën gaat. Niet alles kan worden uitgevoerd.
- Denk ook na over de verschillende planten en beesten die op het nieuwe groene schoolplein zouden kunnen leven (zie kopje 'biodiversiteit').

Valkuil:

Er zijn scholen die onvoldoende aandacht hebben voor de voorbereiding. Op dag één liggen de tegels er al uit. Het is belangrijk dat alle betrokken partijen inspraak hebben gehad, zodat het ook 'hun' plein wordt en zij er ook goed voor willen zorgen. Oriënteer u goed op de mogelijkheden, neem de randvoorwaarden van de school/ het plein in acht en denk na over gebruik en onderhoud van het plein.

Stap 2 Voorbereiding

“Hoewel het misschien voor de hand ligt om met name de school en de kinderen te betrekken bij de planvorming, hebben wij vanaf het allereerste begin de buurt, maar vooral ook de buurtkinderen, betrokken. Onze leerlingen hebben bij de buurtkinderen gevraagd om ook mee te denken. Hiermee hebben we de basis gelegd voor het feit dat ons schoolplein nu een echt buurtplein is geworden.”

Frans van Woggelum, lid managementteam De Bonte Vlinder, Den Haag.

Plan van aanpak

Fonds 1818 wil basisscholen helpen een groen schoolplein te realiseren. Als u een goed plan heeft, kunt u bij Fonds 1818 een aanvraag indienen voor een financiële bijdrage. Het aanvraagformulier maakt deel uit van dit stappenplan. Klik hier (link naar Direct een aanvraag indienen) om te kijken of u in aanmerking komt om een aanvraag in te dienen. Het aanvraagformulier bestaat uit twee delen.

Deel I van het aanvraagformulier vult u in **voor 31 december 2010** om uw plannen in grote lijn te presenteren. Op basis daarvan beslist Fonds 1818 of u in aanmerking komt voor een startdonatie. Met deze startdonatie (minimaal € 1.000,- maximaal € 3.000,-) wordt u in staat gesteld uw plannen verder vorm te geven en te concretiseren. Bijvoorbeeld door een ontwerp te laten maken of alvast de eerste (plant)materialen aan te schaffen. U hoeft geen gebruik te maken van de startdonatie. Invullen van deel I is wél noodzakelijk om mee te kunnen doen.

Deel II van het aanvraagformulier vult u in bij stap 5 van het stappenplan. Doe dit **voor 31 december 2011**. Uw plannen zijn dan concreter en er kunnen een begroting en een werkplanning worden opgesteld. Op basis van deel II van het aanvraagformulier beslist Fonds 1818 of u in aanmerking komt voor een donatie van minimaal € 3.000,- tot maximaal € 25.000,-. (Dit bedrag is inclusief de reeds toegekende startdonatie).

Acties:

- Vul deel I van het aanvraagformulier volledig in en stuur dit voor 31 december 2010 digitaal naar Fonds 1818. U krijgt binnen acht weken bericht of de aanvraag wordt gehonoreerd met een eerste financiële bijdrage. Beantwoord de vragen bij voorkeur uitgebreid. Het formulier geeft hiervoor voldoende ruimte.

Biodiversiteit

Het is handig om in deze fase het ambitieniveau voor de biodiversiteit te bepalen. Hoe wil je met het schoolplein bijdragen aan het behoud en de versterking van biodiversiteit in de wijk? Bedenk welke soorten planten en dieren je op het plein wilt zien. Wil je veel kleuren, geuren, veel vlinders en vogels of juist kikkers?

Acties:

- Inventariseer wat er al is aan planten en dieren.
- Bepaal je ambities voor het soort natuur dat je verder wilt aantrekken. Hoe verwerk je dat straks in het ontwerp?
- Vraag hulp bij bijvoorbeeld een afdeling Natuur en Milieueducatie in de omgeving. Misschien zijn er ouders die verstand hebben van planten, dieren en tuinieren.

Ideeën:

- Ga kijken bij scholen met een natuurlijk speelplein.
- Kijk ook eens in de tuinen van buurtbewoners.
- Inheemse plantensoorten groeien het beste en vergen het minste onderhoud.
- Denk na over hoe het groen op het plein kan aansluiten op de natuur in de wijk.

Stap 3 Ontwerp

“Sommige ouders waren in eerste instantie huiverig, want de kinderen konden ‘vuil’ worden van het spelen in zand of gras. Nu het plein er is hebben we er nog nooit iemand over gehoord, waarschijnlijk omdat iedereen ziet hoe fijn de kinderen het hier hebben.”

Henny Horeweg, OBS De Klimop, Rotterdam.

Ideeën, wensen en eisen

Bij de eerste stap zijn al veel ideeën verzameld. Waarschijnlijk heeft iedereen een ideaalbeeld van hoe het groene schoolplein eruit zou kunnen zien. In de ontwerpfase is het belangrijk alle ideeën te verzamelen, prioriteiten aan te brengen en een plan te ontwikkelen dat aansluit bij de wensen, de mogelijkheden en de eisen.

Acties:

- Verzamel alle ideeën uit de brainstormfase. Geef per idee de (on)mogelijkheden aan.
- Bepaal aan de hand van de ideeënlst welke elementen ‘vereist zijn’ (de eisen) en welke ideeën ‘gewenst’ zijn (de wensen).
- Betrek kinderen bij het ontwerp. Wat goed werkt, is dat kinderen mogen kiezen: bijvoorbeeld klimmen op palen of op rotsen? Daarna kan de leerkracht in de klassen op eigen wijze hiermee verdergaan (discussie, knutselen, tekenen, maquettebouw).
- Bepaal wie het ontwerp gaat maken. Dit kan een ontwerpbureau zijn gespecialiseerd in groene speelruimtes, maar ook een ervaren ouder/ leerkracht/ omwonende.
- Kies bij voorkeur voor een groen schoolplein dat na schooltijd kan worden gebruikt door de wijk.
- Denk na over hoe het groene schoolplein is geïntegreerd in de totale visie van de school.
- Denk na over de kosten. Zoek uit wat bepaalde aanpassingen en objecten kosten en hoe u denkt voor financiering te zorgen naast de donatie van Fonds 1818.

Ideeën:

- Bij een semi-openbaar plein kunnen omwonenden een rol spelen in het sleutelbeheer.
- Creëer een schaduwspellek door een pergola met druivenstruik of (dak)bomen.
- Ideeën voor natuurbelevingselementen zijn:
  - Gebruik voor klimmen en klauteren zo veel mogelijk natuurlijke materialen zoals grote boomstammen of rotsen.
  - Leg een natuurbelevingspad aan met kruiden en voelgeschikte beplanting.
  - Een klimboom is ook heel geschikt voor een kleiner plein.
  - Een hut van gevlochten wilgentenen geeft kinderen veel speelgelegenheid.
  - Een wadi/ waterloop met pomp en/of regenwater.
  - Struikgewas met paadjes om verstoppertje te spelen.
  - Rechtopstaande afgezaagde boomstammen om op te zitten of als stapstenen.
  - Een natuurlijk amfitheater voor lessen/voorstellingen in de buitenruimte
  - Een (ondertunnelde) speelheuvel met robuuste begroeiing.
  - Een moestuin waar de kinderen zelf zaaien en oogsten.
- Bij de opzet van het plan is het belangrijk om de mogelijkheden van het plein te laten aansluiten bij de gebruikers.

Mogelijke gebruikers

Onderbouw:

In deze leeftijd gaan kinderen meer op onderzoek en ontdekking uit. Een natuurlijke omgeving biedt veel om te ontdekken. Op motorisch gebied wordt veel uitprobeerde: klimmen, klauteren, ravotten, hutten bouwen, kuilen graven, slepen met takken, in een boom klimmen. Kinderen vragen heel vaak om een loeppotje als ze een interessant beestje, blaadje of bloemetje hebben gevonden.

Bovenbouw:

Naast het spelen kan het groene schoolplein ook worden benut voor natuur- en milieu-educatie. Met een goed lespakket kunnen kinderen zelf op onderzoek uit: bladeren zoeken, de naam van beestjes, onderzoek doen naar mieren, een vogelhuisje maken, nestkastjes plaatsen, de ontwikkeling van een bloemrijk graslandje volgen. Eventueel kunnen kinderen zelf planten zaaien en zien opgroeien. Ook de zorg voor de natuur is een belangrijk onderdeel.

Ouders:

Op een groen schoolplein kunnen ouders op gezette tijden samen werken aan de aanleg of het onderhoud van het plein en zo elkaar op een informele en andere manier leren kennen.

Personeel

Het personeel kan ook dagelijks van het plein genieten en bijvoorbeeld de jaarlijkse barbecue op het plein houden. "Nu het groene schoolplein er is, maken wij als leerkrachten vaak gebruik van het amfitheater voor overleg of vergaderingen. Zo zijn wij ook veel meer buiten." Sonja Deutz, directeur KBS De Provenier, Rotterdam.

Buurt:

Als het plein open is voor de buurt en de buurt het plein ook als haar plein beschouwt, is er sociale controle en is er misschien ook wel een betrokken buurman die mee wil helpen in het onderhoud of de sleutelbewaking.

Relevante organisaties:

Wellicht willen regionale organisaties helpen of het plein gebruiken voor (na)schoolse activiteiten. Organisaties zoals IVN, NME, Landschapsbeheer van een regio, Bomenstichting, ElemenTree.

Het ontwerp

Nu alle wensen, ideeën en eisen zijn geformuleerd, kan de ontwerper aan de slag. Wanneer het eerste ontwerp is gepresenteerd, worden alle opmerkingen verzameld en teruggegeven aan de ontwerper. Deze gaat het eerste ontwerp aanpassen naar een definitief ontwerp.

Acties:

- Laat het eerste ontwerp opleveren met een grove kostenraming.
- Presenteer het eerste ontwerp aan de betrokkenen, ook aan de kinderen.
- Koppel de belangrijkste opmerkingen terug naar de ontwerper.
- Verdiep u in de wettelijke kaders.
- Realiseert u zich dat veel ouders (over)bezorgd zijn over de veiligheid van hun kinderen.

Ideeën:

- Benut het presentatiemoment om doelgroepen te betrekken en geld in te zamelen, bijvoorbeeld door het houden van een plantenmarkt.
- Geef publiciteit aan de plannen via huis-aan-huisbladen of andere media.
- Houd rekening met een aanleg in fasen.
- Presentatie aan ouders, kinderen, omwonenden en leerkrachten bijvoorbeeld tijdens een (nieuwjaars)borrel. De tekeningen en maquettes zijn te zien op een tentoonstelling, er draait een film over de inspraakprocedure.

Biodiversiteit

De ambities kunnen nu worden vertaald naar acties. U dient te gaan nadenken over hoe bepaalde planten en dieren het beste zullen gedijen op het nieuwe plein. In de tabel is te zien op welke manier met bepaalde planten en dieren rekening kan worden gehouden in het ontwerp.

Acties:

- Inventariseer welke materialen al aanwezig zijn, zodat kan worden bekeken hoe zij kunnen worden hergebruikt.
- Ga na welke soorten natuur in de omliggende wijk voorkomen en probeer hier in het ontwerp op aan te sluiten met de planten op het plein.
- Vraag de kinderen wat voor planten en dieren ze zouden willen zien op het plein. Willen ze bijvoorbeeld naast de 'normale planten' ook vruchten, kruiden of groenten?
- Zorg waar dat kan voor natuurlijke afscheidingen in plaats van hekwerk. Struiken en leilindes trekken meer biodiversiteit aan dan staal.
- Overleg met de ontwerper en de beheerder over de wensen voor biodiversiteit.

Ideeën:

- De meeste struiken, bomen en vaste planten worden in de loop der jaren vele malen groter. Zet ze dus niet te dicht op elkaar.
- Let ook op de voorkeur van planten voor zon of schaduw.
- Om kikkers en andere waterbeestjes aan te trekken kun je een poel of vijver aanleggen.
- Nestkastjes, bijenhotel, insectenbak of mierenbak: kinderen vinden het geweldig om kleine dieren van dichtbij te bekijken.
- Houd rekening met planten die giftig kunnen zijn, zoals akelei (Aquilegia), doornappel (Datura), goudenregen (Laburnum), lupine (Lupinus), monnikskap (Aconitum), nachtschade (Solanum), peperboompje (Daphne), venijnboom (Taxus) en vingerhoedskruid (Digitalis purpurea).
- Plant struiken met stekels op plekken waar je liever geen kinderen wilt laten spelen.
- Kies 'speelvaste' planten op plekken waar veel wordt gerend.
- Een natuurlijke omheining (bijvoorbeeld een haag) trekt veel vogels en andere dieren aan en ziet er ook nog eens veel aantrekkelijker uit dan een hek of een schutting.

Valkuil:

“Sommige scholen beginnen heel enthousiast met het verwijderen van tegels en het planten van bomen of struiken. Wanneer echter een goed doordacht plan voor de aanleg en het onderhoud ontbreekt, lukt het vaak niet om het plein tot in lengte van dagen mooi en aantrekkelijk te houden.”

Suzanne van Ginneken, ontwerper groene speelruimtes, Leiden.

Stap 4 Definitief plan

“Twee keer per jaar organiseren wij een natuurtuinmiddag. Dan zijn alle kinderen van de school bezig met de kindernatuurtuin. Dat varieert van hout hakken (met echte bijen) tot het ‘insectenhotel’ opnieuw vullen en greppeltjes graven, zodat het ontkoppelde regenwater van het dak weer goed door de natuurtuin kan stromen.”

Har Linssen, leerkracht OBS De Bundeling, Bunde.

Nu er een definitief ontwerp ligt, krijgen uw plannen steeds meer vorm. Wanneer uw plannen concreet en definitief zijn, vraagt Fonds 1818 u om deel II van het aanvraagformulier in te vullen, uiterlijk voor 31 december 2011. Op basis hiervan beslist Fonds 1818 of u in aanmerking komt voor een donatie (minimaal € 3.000, maximaal € 25.000, dit is inclusief de reeds toegekende startdonatie).

Werkplanning

Het is handig om op basis van het voorlopig ontwerp een werkplanning te maken. Wie doet wat en wanneer?

Acties:

- Noteer in een schema alle activiteiten die nog gedaan moeten worden.
- Denk niet alleen aan het plein zelf, maar ook aan de feestelijke oplevering, het informeren van ouders, omwonenden en andere betrokkenen en het regelen van een artikeltje + foto voor in de huis-aan-huisbladen.
- Het is handig om in de werkplanning aan te geven wie voor welke activiteit verantwoordelijk is en wie de uitvoering daadwerkelijk ter hand neemt.

Ideeën:

- Veel werk kan door vrijwilligers (ouders, omwonenden) worden gedaan, dat is niet alleen kostenbesparend, maar ook goed voor de betrokkenheid. Denk aan tegels weghalen, puin ruimen, afval afvoeren, muurtjes stapelen, verven.
- Schakel voor sommige werkzaamheden professionele hulp in.

Begroting

Het is belangrijk om op basis van het voorlopig ontwerp de begroting bij te stellen. Houd er hierbij rekening mee dat de bijdrage van Fonds 1818 maximaal € 25.000 zal bedragen. De hoogte van de toegekende bijdrage is afhankelijk van de opzet, vorm, kwaliteit en functionaliteit van het groene schoolplein.

Acties:

- Werk de begroting bij.
- Ga op zoek naar alternatieve inkomsten. Onder het kopje ‘Ideeën’ treft u hiervoor suggesties aan.

Ideeën:

- Denk aan de mogelijkheid kostenbesparend te werken. Gratis hulp bij de werkzaamheden kan veel arbeidsloon besparen. Via marktplaats worden soms hele partijen bestrating of plantmateriaal gratis aangeboden.
- Organiseer samen met de kinderen activiteiten waarbij je geld inzamelt voor het groene schoolplein (rommelmarkt, plantenmarkt, sponsorloop, verkoop van knutselwerken).
- Denk aan sponsoring door het bedrijfsleven in de buurt.
- Ook andere fondsen geven donaties voor groene schoolpleinen.

Onderhoudsplan

Het onderhoudsplan is één van de belangrijkste onderdelen in de planvorming voor het groene schoolplein. Onder 'Ideeën' vindt u mogelijkheden om in het onderhoud van het plein te voorzien.

Acties:

- Bespreek met directie en leerkrachten hoe het onderhoud van het schoolplein past in het lesprogramma (mogelijke thema's: zaaien/ oogsten, snoeien, verzorging planten/bomen).
- Informeer bij aanbieders van (groot) onderhoud naar de mogelijkheden en kosten.
- Stel een plan op voor regulier onderhoud (dagelijks/ wekelijks), jaarlijks/seizoensonderhoud en een plan voor de lange termijn.
- Schakel vrijwilligers in via lokale maatschappelijke organisaties (bijvoorbeeld IVN of de vrijwilligersbank).

Ideeën:

- Om het plein mooi groen te houden zijn er verschillende mogelijkheden:
- U huurt een hoveniersbedrijf in voor het jaarlijkse groot onderhoud.
- U neemt het onderhoud van het plein op in het lesprogramma en gaat samen met de kinderen onkruid wieden, snoeien, opbinden, schoffelen enzovoort. Dit kan roulerend per klas.
- U organiseert met ouders/ leerkrachten/ wijkcentra 'snoeidagen'.
- U werkt met studenten in het kader van maatschappelijke stages of relevante opleidingen (Wellant College).
- U richt een tuingroep op die de tuin zal onderhouden, eventueel onder leiding van een (ecologische) hovenier.
- Vrijwilligers inschakelen via lokale maatschappelijke organisaties (IVN).

Valkuil:

Als er niet goed is nagedacht over het onderhoud, komt de levensduur van het groene schoolplein onder druk te staan.

Stap 5 Aanleg

“Onze school had maar een heel klein budget voor het nieuwe schoolplein. Een belangrijke tip is kijken wat het plein aan mogelijkheden heeft en uitgaan van wat er al is. Materialen hergebruiken als het kan. Kijken wat je lokaal kunt krijgen van bedrijven en via sponsoring. Wij organiseerden werkdagen voor ouders en buurtbewoners. Dat was niet alleen hard werken, maar ook heel gezellig. Veel ouders hebben elkaar beter leren kennen.”

Marjan Deurlo, ouder Vrije School Valentijn, Harderwijk.

Coördinatie

Hoe groter de omvang en ambities van het project, hoe meer werk er verzet dient te worden. In de meeste gevallen zal het logisch zijn om de aanleg van het groene schoolplein uit te besteden aan een gespecialiseerd bedrijf. Dit is echter bijna altijd de grootse kostenpost. Een alternatief is om de aanleg in fases te doen, om er ouders bij te betrekken en/of de kinderen ook een rol te laten spelen.

Acties:

- Zorg voor goede communicatie naar alle partijen
- Genereer aandacht bij media en verantwoordelijken in de politiek.
- Zorg voor vakbekwame begeleiding voor het zware werk (grondverzet, grote stenen, bomen plaatsen).
- Betrek ook kinderen bij de uitvoering.
- Organiseer de benodigde materialen goed.
- Zorg voor voldoende medewerkers. Het succesvolst is een mix van deskundigen, betrokken medewerkers en gemotiveerde vrijwilligers.

Veiligheid

In de nota '[Speelnatuur en veiligheid](#)' zijn richtlijnen en aanbevelingen opgenomen die u kunnen helpen bij uw planvorming en de succesvolle aanpak van uw project.

Verder is het volgende van belang:

- Leg onder speeltoestellen gras, een dikke laag houtsnippers of een zandlaag van 50 cm dik.
- Houd tuingereedschap, meststoffen en bestrijdingsmiddelen achter slot en grendel.
- Zet giftige stoffen hoog weg of sluit ze af, ook tijdens het gebruik ervan.
- Zorg dat grote potten en bakken, ornamenten, zonnepanelen niet kunnen omvallen, als de kinderen er langs rennen.

Biodiversiteit

Bij de aanleg van het plein kan bij uitstek aandacht worden geschonken aan de flora en fauna en hoe deze met elkaar samenleven en samenwerken. Werk op een ecologische, milieuvriendelijke manier aan het groene plein. Hierdoor stimuleer je een natuurlijk evenwicht. Gebruik van chemische middelen tegen bijvoorbeeld ongedierte is niet nodig omdat de natuur zelf een plaag of probleem oplost. Hierdoor kunnen kinderen zonder problemen met hun handen in de aarde zitten. Bomen en struiken die er al staan kunnen worden aangevuld met planten waar je in kunt wegkruipen en nieuwe bomen kunnen als klimboom worden uitgezocht.

Acties:

- Verplaats oude struiken en planten als dat kan, misschien hoeft niet alles nieuw te worden aangeschaft.
- Maak geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen, maar zoek naar natuurlijke alternatieven. Houd ook de aannemer hierbij in de gaten.
- Probeer een aannemer te vinden die het als een uitdaging ziet om rekening te houden met biodiversiteit.

Ideeën:

- Zorg voor inlandse hardhoutsoorten met een natuurlijke ongevoeligheid voor schimmels en houtrot.
- Vraag de kinderen zaadjes of stekjes uit hun eigen tuin mee te nemen voor het nieuwe plein.
- Strooi een mengsel van zaden van planten uit de streek uit.
- Houd rekening met de tijd van het jaar waarin je iets wilt aanleggen of veranderen. Het is bijvoorbeeld handig om in het snoeiseizoen om houtsnippers te vragen. Die krijg je dan vaak gratis mee, terwijl je er in andere seizoenen voor moet betalen.
- Voor vers gekapte boomstammen kun je bij Staatsbosbeheer (buiten het broedseizoen van half juli tot half maart) terecht.
- Recycle zo veel mogelijk oude materialen. Met oude tegels kun je bijvoorbeeld mozaïek maken en met oude stenen en dakpannen kun je een gekke bank metselen.
- Maak een nieuwsbrief waarin je vertelt hoe het er met het nieuwe plein voor staat en wat er nodig is om het nog mooier te maken. Ouders komen dan vaak vanzelf met praktische tips of hulp.

Valkuil:

“Een aantal zaken is van extra belang gebleken en is goed om u vooraf te realiseren:

- De intrinsieke motivatie bij alle betrokkenen is onmisbaar, de school moet het echt willen.
- Beginnen is heel belangrijk. Desnoods met een eerste deelplan of door gewoon alvast wat tegels weg te halen.
- U heeft een lange adem nodig. Want natuurlijk gaan er dingen kapot of pakken zaken anders uit dan verwacht. Maar het resultaat is alle inspanningen zeker waard!”

Har Linssen, leerkracht OBS De Bundeling, Bunde.

Stap 6 Gebruik

“Tijdens het overblijven wordt de kindernatuurruimte intensief gebruikt. Overblijfouders en leerkrachten doen dan ook onderhoudswerkzaamheden in hun middagpauze. Dat is eerst uitgeprobeerd en dat bleek prima te werken.”

Har Linssen, leerkracht OBS De Bundeling, Bunde.

Natuurlijk spelen

En dan is het eindelijk zover! Het groene schoolplein is aangelegd en kan in gebruik worden genomen.

Acties:

- Houd de eerste tijd met elkaar (leerkrachten, omwonende, ouders, kinderen) een logboek bij (hoe wordt de tuin gebruikt, wanneer en door wie?). Schrijf ideeën voor verbetering op, nieuwe wensen enzovoort.
- Evalueer na een aantal weken het gebruik van het plein. Wat is er goed, zijn er nog verbeterpunten?
- Spreek na een aantal weken af met het bedrijf dat het plein heeft aangelegd. Bespreek alle nieuwe inzichten.
- Check de uitgaven met de begroting en stuur een afrekening naar de financiële partners.

Ideeën:

- Veranker het spelen en werken in de natuurrijke buitenruimte in het schoolplan.
- Maak ook foto's van gebruik en beheer, leuk voor op de website of in de krant.
- Als de leerkracht in de pauze het goede voorbeeld geeft door onkruid te wieden of te vegen, dan volgen de kinderen vanzelf.

Natuurlijk leren

Vanzelfsprekend is het een enorme verrijking voor uw leerlingen dat zij de kans krijgen te spelen in een natuurlijke omgeving. Naast dat u ander speelgedrag zult opmerken is de verwachting dat uw leerlingen zich beter zullen ontwikkelen dan op een tegelplein. De vraag is echter of u het plein 'slechts' gaat/blijft gebruiken als speelplaats voor de pauze of dat u het groene schoolplein echt zult integreren in het onderwijs dat u biedt.

Actie:

- Zoek contact met het Natuur en Milieueducatie-centrum en bespreek hoe uw groene schoolplein kan worden ingezet bij natuur- en milieueducatie.
- Denk creatief na welke lessen buiten gegeven kunnen worden.
- Zorg voor voldoende hulpmaterialen, zoals loepen. Laat leerkrachten oefenen met de organisatie en de leiding van het veldwerk op het schoolterrein. Doe hetzelfde als er een productietuin is.

Ideeën:

- Gebruik de buitenruimte als buitenklas: maak een link tussen veldwerk en de methode voor natuuronderwijs of maak een map met werkbladen en andere opdrachten voor veldwerk, verbonden met een jaarschema.
- Speel in op de wensen en zaken waar kinderen zelf mee komen.

Biodiversiteit

Een groen speelplein zal voortdurend veranderen, door het spelen van de kinderen en door het beheer. Als bomen en struiken regelmatig worden gesnoeid en geknot, kan het overgebleven materiaal op de speelplek als speelmateriaal worden gebruikt, of er kan compost van worden gemaakt voor de tuin. Kinderen kunnen op het groene schoolplein leren met respect met de natuurlijke omgeving om te gaan. Verder zullen ze leren dat niet alle planten die onverwacht opkomen onkruid zijn en dat ze niet alles mogen plukken, omdat er dan geen herstel meer plaatsvindt. Schoolpleinen waar groenten en vruchten worden geteeld, kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan natuur- en milieueducatie en kennis van gezonde voeding.

Acties:

- Houd in de gaten of de beheerder op ecologische, milieuvriendelijke manier het plein onderhoudt.
- Houd een logboek bij van de soorten planten en dieren die op het plein worden ontdekt. Laat de kinderen er foto's of tekeningen bij maken.
- Maak een kalender met daarin de soorten planten en dieren die op het plein te vinden zijn in alle maanden. Kijk ook hoe dat per jaar verandert.

Ideeën:

- Vier de ingebruikname met bijvoorbeeld de plant van een bijzondere boom.
- Leg een composthoop aan om het natuurlijk afval te hergebruiken.
- Zet een regenton neer om regenwater op te vangen om de planten water mee te geven.
- Sproei niet te veel met leidingwater. Laat de natuur een beetje haar eigen gang gaan.

Valkuil:

- Kinderen weten niet altijd hoe zij op het groene schoolplein kunnen spelen. Soms is het nodig hun te leren dat de natuur ook zorg nodig heeft.
- Leerkrachten realiseren zich soms onvoldoende dat het groene schoolplein van hen een andere houding vraagt. Rondlopen tijdens de pauze (in plaats van vanaf één punt alles kunnen overzien), vragen over planten en dieren beantwoorden en het plein gebruiken voor hun lessen. Een workshop over de mogelijkheden die het plein biedt voor leerkrachten werkt heel enthousiasmerend